

VLADIMIR BOUDNIK, A GYÖNGÉD BARBÁR

A magyar Hrabal-rajongók közül is aránylag kevesen tudják, hogy a Gyöngéd barbár című mű három főszereplője hús-vér személy, akik sajnos mindhárman földi pályafutásuk végére értek. Bohumil Hrabal, a „Doktor” 1997. február 3-án hunyt el, Egon Bondy életéről és haláláról már olvashattak a Tempevölgy bemutató-számában. Hogy teljes legyen a kép, ezúttal a címadó főszereplőről, a fiatalon eltávozott Vladimír Boudníkról szólunk részletesebben.

VLADIMÍR BOUDNÍK RÖVID ÉLETRAJZA

Vladimír Boudník grafikus, explozionalista, kísérletező, új grafikai technikák felfedezője, aki sok tekintetben világviszonylatban is megelőzte korának képzőművészetét. A csehországi művészek több generációjának látásmódját határozta meg, barátai „misszionáriusnak” is nevezték. 1924-ben született Prágában, esztergályosnak tanult, a háború idején Németországba vitték kényszermunkára. 1945 és 1948 között a Prágai Grafikai Iskolában folytatta tanulmányait, 1949-től pedig az általa kitalált és létrehozott „explozionalizmus” nevű művészeti irányzatot propagálta a prágai utcákon és kocsmákban, valamint későbbi munkahelyén (ČKD, a prágai „Csepel Vas- és Fémművek). Kiáltványokat fogalmazott, majd az ötvenes évek elején a kladnói vasműbe jelentkezett brigádmunkára. Itt ismerkedett meg Vladislav Merhauttal és Bohumil Hraballal, utóbbihoz két évre oda is költözött – ezekről az évekről szól a Gyöngéd barbár című mű. Hrabal és Bondy révén összeismerkedett a kor jelentős szellemi képviselőivel, képzőművészekkel, írókkal, filmesekkel. 1964-ig a ČKD egyik részlegénél dolgozott, előbb esztergályosként, majd műszaki rajzolóként. Alkotásai, művészete csak az ötvenes évek végétől kezdett ismertté és elismertté válni, számos hazai és külföldi kiállításon vett részt, a csehországi városoktól Varsón át egészen Miamiig. Pályája csúcán, nem sokkal második házassága és a Varsói Szerződés csehszlovákiai bevonulása után, 1968. december ötödikén máig is tisztázatlan körülmények között öngyilkos lett.

Halála után alakult meg a Vladimír Boudník Baráti Társaság, amely életének és munkásságának népszerűsítését, terjesztését tűzte ki feladatául. Tulajdonképpen az ő kérésükre írta meg Hrabal a „Levél egy kiállítás résztvevőihöz” és az „Éjszaka írt napló” című szövegeit, és ezek hatására született meg a Gyöngéd barbár című műve.

1995 óta az egyik legrangosabb cseh grafikai elismerést jelenti a róla elnevezett díj odaitélése.

Magyarországban 1994-ben Esztergomban, 2000 januárjában pedig Budapesten volt kiállítása, melyeken kortársai ill. tanítványai alkotásaiból is láthatott néhányat a magyar közönség.

„EGÉSZ LÉNYÉVEL LÁNGOLT A MŰVÉSZETÉRT...”

(Egon Bondy vallomása Vladimír Boudníkról)

Tény az, hogy a harmincas években a csehországi kulturális életet a szürrealizmus formálgatta, határozta meg. A háború utáni generáció számára, így az enyém és Boudniké számára is természetes volt, hogy ehhez csatlakozott. A cseh avantgarde vezetője, Karel Teige még fiatal volt. A harmincas években született művésznemzedék igen népes volt, és mi, akik nem voltunk hajlandóak együttműködni az új rendszerrel, már akkor láttuk, hogy Párizs többé nem a kultúra központja, fővárosa – azt persze még mi sem sejtettük akkoriban, hogy az új centrum New Yorkban lesz. Csehországban az avantgardnak mindig erős hagyománya volt, és ha nem jön a kommunista hatalomátvétel, minden valószínűség szerint jelentős helyszíne lehetett volna az új irányzatoknak. Ez egyáltalán nem valamiféle kultúrnacionalizmus, ezek tények – és az új helyzetben ez a népes nemzedék valahogyan reagált a hirtelen megváltozott viszonyokra. Talán ide vezethető vissza az is, hogy a csehszlovák változásokban meghatározó szerepe volt a művészeteknek, művészeknek, a hatvanas években éppúgy, mint a normalizáció, majd az olvadás évtizedeiben.

A szürrealista esztétika nem volt már elegendő – hirtelen valósággá lett a Dali által megírt irracionális, olyan helyzetbe kerültünk ugyanis, ami teljesen konkrét volt, ugyanakkor ugyanennyire irracionális is. Az idősebb nemzedék vagy behódolt, vagy elhallgatott – mi azonban még fiatalok voltunk, és kétéves kísérletezés után végre utat törtünk az új valóság esztétikai síkon történő ábrázolásához. A körülmények véletlen egybeesése folytán az 1950-ben megjelent első kötetem a Totális realizmus címet viselte, és később a mi törekvéseink ezt az elnevezést kapták odahaza és külföldön is. Ma már monográfiákat írnak hasonló címekkel, úgy is mondhatjuk, hogy a kifejezés nemzetközi fogalom lett. Alapjában véve arról van szó, amit Hrabal is idéz, aki néhány évvel később csatlakozott hozzánk, és azt mondta, hogy „Bondy a költészetből kihajította a metaforát”. És hasonló módon próbáltak eljárni a képzőművészek is. Ez annyit jelent, hogy ami megmaradt, az a valóság közvetlen reflexiója volt, amit nem kellett megerősölni mindenféle dadaista szövegekkel, mivel a korabeli totalitárius frazeológia alkotórésze, szerkezeti eleme lett a versnek, a képnek. Törekvéseink lényege tehát az volt, hogy végre szemtől szembe álljunk a realitással.

Boudník azonban kívül állt minden akkori kulturális áramlaton, mert akkora egyéniség volt, hogy tulajdonképpen sem művészi, sem politikai értelemben nem érintkezett a valósággal, hanem kialakította a saját vízióját erről a valóságról. Utcai happeningjei arra irányultak, hogy az emberekben eleven esztétikai érzést váltson ki. Meggyőződése volt ugyanis, hogy minden egyes ember képes valamiféle esztétikai, művészi élményt átélni anélkül, hogy ehhez közvetítőre lenne szüksége. Boudník egyszerűen odalépett egy falhoz, ahol különféle foltokat látott, felállította festőállványát és lefestette, ami a folt alapján képzeletében megjelent. Ez persze azokban az időkben szokatlan provokációnak számított, és az emberek hívták is a rendőrséget, hogy itt van egy amerikai kém. De ő tovább magyarázott, hogy nézzék csak meg jobban, hogy ez meg ez látható itt. És az emberek a rendőrökkel együtt csak álltak és bámultak, és nézték a foltot és a képet, és megállapították, hogy valóban ott van az a kép abban a foltban. Természetesen Boudníknek sajátos látása volt, amit nem tudok megmagyarázni – mindenestre csaknem megállás nélkül dolgozott, főleg a kezdeti, 1948 és 1953 közötti időszakban. Százzámra készített a foltok alapján aprócska, miniatűr képeket, ún. „foltocskákat”, amelyeket egy olyan albumban hordozott mindig magánál, mint amilyenbe a filatelisták gyűjtik a bélyegeket. Ezekbe tollal karcolt bele, amit mi, közönséges halandók csak akkor látunk, ha fölnagyítjuk diaprozitivon, de ő teljes pontossággal látta azokat az ábrákat anélkül is. Jártuk hát a kocsmákat, és vedeltük a söröket, és ő minden kocsmatötléléknek mutogatta a képeit, az emberek kezdetben kinevették, ám ő türelmesen magyarázott nekik tovább, hogy amiről beszél, az valóban ott van. Egész lényével lángolt a művészetért, fanatikus volt és megszállott, és hitt abban, amit csinált.

Aztán a gyárban betette a présbe azokat a hulladék-lemezeket, és nem csupán a valóságnak egyfajta passzív lenyomatát alkotta meg, hanem kiderült, hogy egy új esztétikai minőség jön létre azáltal, amit csinál, egy igazi műalkotás. És csak ekkor, az ötvenes évek végén figyeltek fel rá a művészettörténészek és a fiatal művészek, grafikusok. Ekkor már ismerték az amerikai absztrakt expresszionizmust, ám az, amit Boudník művelt, nem állt összefüggésben semmilyen másfajta irányzattal, még a némileg hasonló action paintinggel sem, amelyet ő ráadásul nem is ismerhetett. Boudník tehát sem térben, sem időben sehova sem besorolható, abszolút eredeti művész volt. Az elmélet alig érdekelte, nem törődött holmi szürrealizmussal vagy az avantgarde esztétika meghaladásával – 1948 és 1959 között nem volt senki, aki megértette volna törekvéseit, nem akadt egyetlen kortársa sem, és ez a magányos zseni tíz éven keresztül csaknem teljes elszigeteltségben élt. Néhány közeli barátja volt ugyan, ám ezek sem értették meg esztétikáját.

És az a hármas, amit alkottunk, Hrabal, Boudník és én, nos, mi kinkeservesen elemeztük egymás és saját munkánkat a kölcsönös konfrontálódás viszonylatában. És sajnos, Hrabal meg én voltunk az egyedüliek, akik Boudníkot nem csupán lenyűgöző egyénisége és igencsak sajátos humora miatt szerettük, hanem mert nagyon tetszettek a dolgai is. Ám el kell ismernem, hogy mi sem voltunk képesek 1958 előtt jelentőségének megfelelően el- és felismerni az ő esztétikáját. És még valami: elválaszthatatlan hármast alkottunk, csak hármásban találkoztunk, nem hívtunk barátokat, nem jártunk kocsmákba, otthon persze vedeltünk, mint a disznók, és egész éjszaka a művészetekről meg a filozófiáról társalkodtunk, a politika sohasem jött szóba, mert az akkoriban a mindennapjainkat veszélyeztette, és hát minek beszéljünk akasztott ember házában kötélről. Hrabal maga azt is elismerte később, hogy találkozásaink légköre indította őt arra, hogy elkezdjen írni.

(Beszélgetés Egon Bondyval, magnófelvétel, készítette Kocsis Péter, 1998 tavaszán)

AZ UTOLSÓ GYÖNGÉD BARBÁR

Vladislav Merhaut (1938) fiatalon Prágába költözött, volt gyári munkás, technikus, anyagbeszerző. Sokáig zenészként kereste a sörrevalót, jazz-zenekarokban trombitált, külföldön is sokat koncertezett. Munkahelyén ismerkedett meg Vladimír Boudníkkal és rajta keresztül Bohumil Hraballal. A tizennégy évvel idősebb Boudník személye, életstílusa és művészete annyira lenyűgözte, hogy 1960-tól egészen a haláláig naplót írt róla. A hatvanas években kezdte el rendszerezni, katalogizálni Boudník levelezését és műveit, titkári teendőket látott el a zaklatott életű művész mellett. Mesterének köszönhetően megismerte az egész prágai művészvilágot. A „gyöngéd barbárok” nemzedékének utolsó hiteles figurái közé tartozik. Eddig egy könyve és számos írása, visszaemlékezése jelent meg Boudník életéről, a teljes életrajz-kötetet 2010-ben adják ki Prágában. Ez remek ürügy volt arra, hogy kedvenc helyünkön, Jelínekék pilzeni sörözőjében beszéljünk egy kicsit a Magyarországon sajnos csaknem ismeretlen művészeiről, és Hrabal Gyöngéd barbár című könyvéről.

- Miként ítéli meg a könyvben szereplő események és a valóság viszonyát?

- A Gyöngéd barbár semmiképpen sem ún. „tényirodalom”. A benne leírt szituációk egy része kigondolt (ugyanazt állítja egyébként az egykori társ, Egon Bondy is), vagy különböző olyan események, pillanatok, beszélgetésszövegek emlékszámláikból összeállított montázs, amelyeknek a valóságban – térben vagy időben - nem volt egymással kapcsolatuk. De hiszen éppen ez az a stílus, mellyel Hrabal úr a körülötte élő emberek életét ábrázolta - az események közvetlen résztvevői vagy szemtanúi azután nem győzték a szemüket meresztetni, csak néztek, hogy később miképpen mesélte el azokat a bizonyos eseményeket Hrabal úr. Hogy miképpen szántotta fel újra, egészítette ki, fűszerezte meg, hogy aztán az így újra egészszé összeálló sorokban végre önmagára ismerjen. De az is igaz, hogy ettől aztán a történetek többsége jobban hangzott, és a banális eseményekből igazi költészet született. Hrabal úrnak kivételes emlékezete volt, és elég pontosan tudta, hogyan történt a dolog a valóságban – de a mindenféle történéseket szándékosan átfestve és átdolgozva tálalta fel, úgy, ahogyan az neki leginkább tetszett. Voltaképpen egyfajta „saját valóságot” teremtett magának, maga körül.

- Ön jól ismerte Vladimír Boudníkot – életének utolsó tíz évében, sőt halálának napján is mellette volt. Az, hogy személyéből igazi legenda lett, mennyire köszönhető Hrabalnak, és mennyire saját magának?

- Vladimír Boudník már csak az ő sajátos és szokatlan életstílusa miatt is legendává vált – de Hrabal úr nélkül ez a legenda a külvilág számára alighanem csak egy hóbortos ember története maradt volna. Hrabal tette népszerűvé, ő formált belőle igazi regényalakot. Ám ha valaki konkrétumokat szeretne megtudni Boudníkról, akkor másutt kell ezeket keresnie, nem a Gyöngéd barbárban. Hrabalnak elég volt Egon és Vladimír alakjainak megrajzolásához egy pár kortynyi emlék az együtt kiivott, megszámlálhatatlan mennyiségű sörökből, valamint a magányos séták a kerskói pagonyban. Megragadta az imaginárius, a szebbik – és ezáltal talán valamilyen értelemben igazabb – valóságot, de alapjában véve az egészet mégiscsak ő gondolta ki. Ugyanúgy, mint a Világ automata büfé, egyik megfilmesített novellája (A Gyöngyök a mélyben c. filmben, Vera Chytilová rendezésében), melyet „Vladimír Boudník életének motívumai alapján” írt meg, és amelyben Boudník végül önmagát játszotta. Akkor már jól ismertük egymást, és a tény, hogy Chytilová választása rá esett, sokat elárul személyes aurájáról, a belőle áradó különlegességről. Maga a történet természetesen megeshetett volna akár úgy is, ahogyan az a filmben látható, hiszen az inspirációs elemek valóban Boudník életéből valók. Talán az sem lehet érdektelen a magyar olvasók számára, hogy a három főszereplő egymás között egész életében magázódott egymással.

- Hrabalt is ismerte, már jóval a könyv megírása előtt is. Mondana pár szót a Gyöngéd barbár keletkezésének lehetséges okairól és a Boudník-Hrabal viszonyról?

- Hrabal valójában „kényszerítve” volt a könyv megírására. De szívesen írta meg, mert – legalábbis én így érzem – lelkiismeret-furdalása volt, hogy Vladimírért, aki oly jelentős ihletet adott neki élete során (Bondy szerint az együtt töltött időszakban határozta el Hrabal, hogy író lesz belőle), túl keveset tett. Egyébként a Vladimír halála után spontán létrejött Vladimír Boudník Baráti Társaság minden tagjának hasonló érzése volt, ezért is szerveztük meg posztumusz kiállításait, és törekedtünk más módon is elismertetésére. Akkoriban magam is kellemesen meglepődtem a Gyöngéd barbár visszhangján: több szamizdatkiadás, külföldi megjelentetés, fordítások számos nyelvre, és mindez már abban az időben, amikor a hivatalos cseh kiadása még nem is létezett. Azután, kicsit később, a színházi adaptációk, a filmváltozat... És mindezt – ahogyan magára a címre is – Hrabal úr

kellőképpen büszke volt. Ebben legalább részleges megnyugvását éreztem afelett, hogy a maga módján még élete során meg tudta adni Vladimírnak azt a bizonyos „tartozást”, amit Boudník adott neki saját életét és alkotásait illetően. Boudník és Hrabal egyaránt erős, öntörvényű figurák voltak – igazi egyéniségek. Mindkettőjüknek erős és egyéni elképzeléseik, ingereik voltak az önmegvalósításra – az ilyen emberek esetében a barátság-haveróság kérdése meglehetősen összetett dolog. Pszichésen mindenesetre sokat segítettek egymásnak, ám mindeközben szüntelenül versengtek is. Megállíthatatlan verseny folyt közöttük az első helyért. De azt gondolom, ha bármelyikük e verseny folyamán defektet kapott volna a pályán, a másik önzetlenül segített volna a jobb helyezés érdekében. Vladimír ezt „elszúrta” azzal, hogy a versenyből idő előtt kiszállt. Hrabal az ő személyében elvesztette az egyenrangú ellenfelet, és a szóló már valami másról szólt. A Gyöngéd barbár Hrabal úr halotti éneke a barát és a vetélytárs sírja felett, aki a vele és a minden mással való versenyt véletlenül feladni kényszerült – pontosabban baleset miatt nem tudta befejezni. Az az érzésem, hogy ha mindez ellenkezőleg játszódott volna le, ha Hrabal már nem lett volna és Boudník még igen, nos, akkor az a Vladimír Boudník az ő Doktorának nem kevésbé csodálatos emléket próbált volna meg állítani, hogy felmagasztalja „zsenuálisát”. Mindketten kölcsönösen nagyra becsülték a másikat.

- *Néhányan azt állítják, hogy a kölcsönhatás eredményeként próbálkozott Boudník is az irodalommal – valóban Hrabal hatására történt ez, vagy tőle függetlenül?*

- Boudník már röviddel a II. világháború után aktív szereplője lett Prága kulturális életének – 1947-ben, amikor az Állami Grafikai Főiskolán folytatta tanulmányait, egyfajta békekampány beindításán fáradozott. (Amely később, természetesen tőle függetlenül, világméretet öltött.) Számtalan felhívást intézett különféle fórumokhoz a „Nemzetekhez!” címmel, amelyekben az emberi humánusra alapozva felkérte a népeket a kölcsönös megértésre és arra, hogy egyezzenek meg: sohasem háborúznak többé. Ezek linókéssel metszett szövegek voltak, néha háborúellenes képekkel, amelyeket sokszorosított és mindenfelé terjesztett. A motiváció nyilvánvaló: egyik elszenvedője volt a „totális mozgósításnak”, Németországba hurcolták, ahol jelen volt Dortmund és Essen bombázásakor, részt kellett vennie a romeltakarításokban és a halottak felkutatásában. A háború maga volt a borzalom számára. 1949-ben létrehozta saját „Explozionalizmus”-elméletét. Ebben összegezte ismereteit az asszociáció alapuló alkotóművészetről, és megpróbálkozott egy új, univerzális művészeti irányzat létrehozásával. Néhány csoporttársa kíséretében az utcákra, terekre ment, hogy ott demonstrálja szokatlan művészetének lényegét, amely a bárhol megtalálható vakolatfoltok reális, hagyományos formákká való átrajzolásában volt: A foltok tömegeinek kiegészítése-átfestése rögtön a falakon, esetleg egyszerű keretbe foglalásuk, hogy az adott környezetből történő kiemelés által az addig észrevétlenül maradt ábrákból önálló esztétikai értéket hozzon létre. Ezeknek az akcióknak a során számtalan szokatlan és izgalmas találkozásban volt részük a „tömeeggel”, az „utca emberével”, és természetesen – amint arról Hrabal is ír a Gyöngéd barbárban – az akkori rendőrséggel és titkosszolgálatlaltal is... Boudník fő célja éppen a tömegek megnyerése volt, előadásokat tartott az utcán az elődök elavult módszereiről, és hangoztatta az alkotás új formájának szükségességét. Ezeknek az utcai akcióknak eredményeit ill. tanulságait, és egyéb elképzeléseit írta meg az „Explozionalista Kiáltványok”-ban és egyéb tanulmányaiban, amelyekkel aztán kitartóan „gyötörte” a hivatalos kultúra intézményeit, a művészeti iskolákat, közéleti személyeket és barátait. Levelek százait, vagy inkább ezreit írta ebben a korszakában, néhányat egyenesen Párizsba. Az akkori művészettörténészek és a kultúra vezető funkcionáriusai kevés kivétellel vagy egyáltalán nem reagáltak, vagy megpróbálták neveltségessé tenni Boudníkot és szándékait. Megpróbálta belevonni mozgalmába a pszichiátria akkori törekvéseit is, hiszen a témával foglalkozó könyvekben az alkotás metódusait és a megismerésre irányuló gondolkodás módszereit az övéhez sokban hasonlatosnak érezte. És a pszichiáterek meglepő módon pozitívan és érzékenyen reagáltak leveleire, majd később személyes találkozásokra és bizonyos fokú együttműködésre is sor került. Mivel Boudník az öt körülvevő világtól meglehetősen elzárva élt, nem is volt tisztában azzal, hogy részesesévé válik a modern művészet világszerte jelentkező áramlatának, amelybe ő tanulatlanul és mindenfajta ismeret nélkül került bele, pusztán az intuíciónak és személyisége érzékeny fejlődésének köszönhetően. És persze töretlen, naiv hitének. (Akkoriban senki sem ismerte fel és el művészetét, és még maga Hrabal vagy Bondy sem voltak tisztában esztétikájának lényegével – ezt később ők maguk is elismerték.) Alkotásai csak az ötvenes évek második felében és a hatvanas évek elején váltak elismertté, ekkor viszont az absztrakt művészetek élenjáró képviselője lett, új grafikai technikák megalkotója, számtalan tisztelőjének, követőjének és barátjának inspirálója

Explosionalismus (1960-as évek) / Az egyetlen közös kép. Hrabal középen, Boudnik jobbra (1965)

és ösztönzője, ekkor szegődtek mellé ma is élő és elismert tanítványai. 1968-ban bekövetkezett tragikus halála után azonban a csehszlovákiai közéletben olyan változások következtek, hogy nevét – egy szűkebb körön kívül – kezdtek újra elfelejteni. Mára már, húsz évvel a rendszerváltás után, a neve fogalommá lett, és most végre megjelenik egy átfogó monográfia is róla. Boudníkot manapság főképpen Hrabalnak köszönhetően ismerik a határokon kívül is, és azt csak kevesen tudják, hogy ő maga is megpróbálkozott az irodalommal – nem csak kiáltványában. A legenda, amit Hrabal teremtett körülötte, és az ebből készült színházi rendezések ill. filmalkotások, valamint Chytilová „Világ automata büfé” c. filmétüdje, melyben maga Boudník a főszereplő, természetesen mind-mind hozzájárultak népszerűségéhez. Boudník irodalmi tevékenységének alapja az „Egyheted” című napló, melyet saját naplójegyzeteinek válogatásából adott ki szamizdatban maga a szerző. A napló fontos dokumentuma Boudník életének és belső küzdelmeinek, és mivel ő maga döntött kiadása mellett, szerencsére ez esetben nincs szó olyan kétes megjelentetésről, amint az manapság oly gyakori egyes elhunyt művészek esetében. A napló ugyanakkor a csehszlovák irodalmi underground első időszakának és szereplőinek is fontos dokumentuma, és érdemes annak is elolvasnia, aki reálisabban akarja látni Boudník, Bondy és Hrabal viszonyát, barátságuk körülményeit. Hiszen szerepel benne az is, amikor Hrabal felajánlja egyik szobáját az akkor egy belvárosi padlásra éjszakázó Boudníknak (részben erről is szól Boudník egyik novellája, az Utca című), és az az időszak, amikor Hrabal lakása a Gát u. 24-ben afféle kulturális központtá és kongresszusi teremmé vált sokak számára. Hrabal irodalmi tevékenysége és Bondy különleges költészete (a totális realizmus), melyet az „edive Pulnoc” szamizdat kiadó jelentetett meg, alighanem fontos szerepet játszottak abban, hogy maga Boudník is kísérletezett az írással, jóllehet ezt később sokszor tagadta. Írásainak sorsa különböző volt: barátai sokszorosították, néhányat hivatalosan is kiadtak, és a pszichiátriai klinikákon is felhasználták őket. Az Egyheted c. naplótárgyalásról maga Hrabal is elismerően nyilatkozott, ezt abban az időben küldte el neki Boudník, amikor már nem laktak együtt, viszonyuk azonban némileg javult.

- Boudník halálának körülményei máig tisztázatlanok, jóllehet akik jól ismerték, azt mondják, az öngyilkosság csak a véletlenek szerencsétlen összejátzásának következménye volt. Tudom, hogy Ön is közéjük tartozik. Mesélne valamit az utolsó esztendőről?

- Boudník 1968-ban már ismert és elismert művésznek számított, de éppen ez kezdte el nyomasztani egyre inkább. Jobban érezte magát a gyárban, mint szabad művészként. Elutasította a szövetség által felkínált műtermet Prága Vinohrady negyedében, és gyakran mondogatta, hogy nem neki való ez az életforma. Képeinek eladása valamelyest csökkent ugyan, de azért megélt belőle, jóllehet a bevételeket továbbra is anyja kezelte, és erről nem szívesen nyilatkoznék, a lényeg az, hogy Vladimír mindig naiv és jóindulatú volt, akár egy kisgyermek. Természetesen továbbra is osztogatta műveit, a pénzt visszautasította, jóllehet gyakran sörre és cigarettára sem futotta. Szimmetrikus grafikájának korszaka ez, amelyeket egyre inkább háttérképekkel, töltelékanyagokkal egészít ki. Lapok sorozata, amelyekkel az anyag „kompaktságát” bizonyítja. Kísérletek a figurális rajzok és a grafikai kollázsok keverésével, az egykori humán absztrakcióhoz kapcsolódva. Jihlavában külön elismerést kap a grafikai biennálén, és a kiállítás tiszteletbeli elnökének választják. Kapcsolatba kerül Andrew Stasikkal, a New York-i The Pratt Graphic Center igazgatójával, aki személyével és munkáival kapcsolatban nagyszabású terveket emleget. Júliusban Český Krumlovban megismerkedik Věra Špánovával, akivel ugyanitt házasságot köt augusztus 22-én, azaz egy nappal a Varsói Szerződés katonáinak bevonulását követően. Hrabal éppen ez utóbbi miatt nem tud részt venni az esküvőn, mert a tankokkal körülvett városból lehetetlen kijutni (az idevonatkozó részlet hiányzik a Gyöngéd barbár magyar fordításából). Ezt követően ugyan külön laknak, de kölcsönösen meglátogatják egymást, és közös életüket tervezgetik Prágában. Věra textilművész, és mindkettőjükre inspirálóan hat a kapcsolat – a legtöbb kívülálló számára úgy tűnik, végre pozitív változás áll be Boudník életében, és csak néhány egészen közeli barát veszi észre a lelki krízis jeleit. December 4-én kiállítása nyílik a prágai Violában, majd kisebb társasággal vacsorázik az U Patrona nevű borozóban, ahol feleségét fiatal osztálytársai körében találja. Viharos, veszedős éjszaka volt, amin én is jelen voltam, és ezt követően reggel, azaz december ötödikén nyakkendőjénél fogva az ajtókilincse felakasztva, leválasztott lakásrészében, holtan találták. Előző nap még kölcsönkért tőlem egy százast, amit már nem tudott megadni – de biztosan sor kerül majd arra is, egy másfajta kocsmában összefutva...